

Förslag till prioriteringar av reservkraft Hammarlands kommun

Idag finns 2 st generatorer i kommunens ägo, en på 100kVA fast installation Hammargården och en på 40 kVA fast installation vid Näfsby skola. I båda fall tjänar det även drift av centralköken.

Förslag till prioritetsordning:

1. Hammargården, reservkraft finns, inga övriga åtgärder.
2. Skolan, reservkraft finns, inga övriga åtgärder.
3. Daghemmen Klaralund, värmen är gemensam med skolan via kulvert. Plan för tillfällig förflyttning av verksamhet till skolan finns.
4. Daghemmet Björkdungen, separat egen bergvärme. Verksamheten kan vid behov flyttas till skolan. Plan för tillfällig förflyttning av verksamhet till skolan finns.
5. Brandstation, utreds under 2022 huruvida kapaciteten är tillräcklig alternativt att delar eller funktioner av brandstationen kan sektioneras. Eventuella åtgärder utförs 2023.
6. Kommunkansliet, ledningscentralen har separat intag för reservkraft. Utredning för säkerställande av fastighetens gemensamma värmeproduktion och i övrigt i fastigheten kontorsutrymmen för kommunalkansliets drift utreds 2023.

SALTVIKS KOMMUN

Bilaga A-RN § 34/2022

**Beredskapsplan
för
Saltviks kommun
2022**

Allmän del

Innehåll

1	Inledning	1
1.1	Syfte med målsättningar med beredskapsplanen.....	1
2	Allmänt om beredskapsplanering.....	2
2.1	Allmänt om beredskapsplanering	2
2.2	Aktörer och ansvar.....	2
2.2.1	<i>Staten och landskapet</i>	<i>2</i>
2.2.2	<i>Samrådsdelegationen för beredskapsärenden.....</i>	<i>3</i>
2.2.3	<i>Kommunen</i>	<i>4</i>
2.3	Centrala beredskapsbegrepp	5
3	Organisation av kommunens beredskap.....	5
4	Kort om kommunen	6
5	Hotbilder	6
5.1	Allmänt om hotmodeller och hotbilder	6
5.2	Hotbilder för Saltviks kommun	7
5.2.1	<i>Störningar i kraftförsörjningen</i>	<i>7</i>
5.2.2	<i>Störningar i datatrafiken och informationssystemen samt cyberhot.....</i>	<i>8</i>
5.2.3	<i>Kemikalieolycka.....</i>	<i>8</i>
5.2.4	<i>Störningar i vatten- och avloppsförsörjningen.....</i>	<i>8</i>
5.2.5	<i>Omfattande epidemier och pandemier</i>	<i>9</i>
6	Centrala principer och struktur för beredskapen i kommunen	9
6.1	Verksamhetsprinciper i störningssituationer	9
6.1.1	<i>Respekt för den kommunala demokratin och rättsstatsprincipen.....</i>	<i>9</i>
6.1.2	<i>Samverkan med det övriga samhället.....</i>	<i>10</i>
6.1.3	<i>Bevarande av ansvarsfördelningen</i>	<i>10</i>
6.1.4	<i>Smidig reglering av beredskapen</i>	<i>10</i>
6.1.5	<i>Kostnadseffektivitet och tryggande av resurser.....</i>	<i>10</i>
6.1.6	<i>Uppföljning och övervakning av beredskapen</i>	<i>10</i>
6.2	Struktur för beredskapsplaneringen i Saltviks kommun.....	10
6.2.1	<i>Uppgiftsfördelning vid beredskapsplaneringen.....</i>	<i>11</i>
6.2.2	<i>Avtalskultur med överkommunala organisationer och privata tjänsteproducenter</i>	<i>12</i>

7	Handlingsmodeller	12
7.1	Centrala slutsatser från riskbedömningarna	12
7.1.1	Åtgärder och resurser vid störningar i eldistributionen	12
7.1.2	Åtgärder och resurser vid störningar i datatrafiken	13
7.1.3	Åtgärder och resurser vid en kemikalieolycka	13
7.1.4	Åtgärder och resurser vid störningar i vatten- och avloppsförsörjningen.....	14
7.1.5	Åtgärder och resurser vid omfattande epidemier eller pandemi.....	14
7.2	Kommunens krisledning	15
7.2.1	Krisledningens sammansättning vid normalläge	15
7.2.2	Ledningsgrupp för undantagstillstånd.....	15
7.2.3	Alarmering till krisledningen.....	16
7.2.4	Krisledningens uppgifter	16
7.2.5	Kriskommunikation.....	17
8	Verksamhet under undantagsförhållanden	18
8.1	Definition av undantagsförhållanden.....	18
8.2	Kommunens verksamhet under undantagsförhållanden.....	19
8.3	Tryggande av verksamhetens kontinuitet under undantagsförhållanden	19
8.4	Försvarstillstånd.....	20
9	Uppföljning av beredskapsplanen	20
9.1	Ansaret för uppföljning av beredskapsplanen	20
9.2	Situationer som föranleder utvärdering och uppdatering	20
9.3	Regelbunden uppföljning	21
10	Ansvar för uppgörande av planer.....	21
11	Bilagor	22
12	Övriga planer och material, (ej bilagor)	22

1. Inledning

Saltviks kommun ska vara en trygg och säker kommun att bo och verka i. Kommunen bör planera och förbereda sig för att trygga säkerheten, såväl i övergripande mening som inom enskilda sektorer och enheter. Kommunen bör även kontinuerligt arbeta för att förbättra skyddet inom alla sina områden. Det allmänna begreppet *beredskap* används när man talar om att förbereda sig för olika typer av situationer. I den allmänna delen av beredskapsplanen dras de strategiska och principiella riktlinjerna för beredskapsplaneringen upp.

Att kartlägga och analysera potentiella hot och oförutsedda händelser innebär möjligheter att förebygga risker och främja säkerheten. Utifrån slutsatserna kan man utarbeta strategier och handlingsplaner för att trygga de vitala funktionerna. Målsättningen är att befolkningens levnadsmöjligheter och andra livsviktiga funktioner i samhället ska kunna kontrolleras även under krissituationer.

Organisationsmässigt ska finnas en beredskap inför olika störningssituationer och därmed förmågan att hantera plötsliga händelser ifall sådana uppstår. Ett viktigt förhållningssätt innefattar även att var och en är medveten om den egna verksamheten har betydelse som en del av den övergripande säkerheten.

1.1 Syfte med målsättningar med beredskapsplanen

Kommunens beredskapsplan är den övergripande delen av kommunens beredskap och utgör en sammanställning av kommunens organisation, olika myndigheters och verksamhetsområdens ansvarsområden i normala samt undantagsförhållanden och uppgörs till stor del i förebyggande syfte. Att vara förberedd inför oväntade händelser innebär hanteringsmässigt enklare att komma igång när det väl uppstår. Som en förberedelse innebär det att man har en god uppfattning om potentiella hotbilder som kan beröra kommunen och att man har planerat hur verksamheten ska hanteras ifall en kris uppstår. Det är även viktigt att lägesbilden hålls uppdaterad och att man har ett tillräckligt omfattande samarbetsnätverk för hanteringen av olika störningssituationer.

Målsättningen med uppgörandet av beredskapsplanen är att den ska fungera som ett konkret och användbart dokument, som i händelse av en kris ger svar på frågor om hur verksamheten organiseras, hur ansvaret fördelar sig mellan olika aktörer och hurdana rutiner som tillämpas. Beredskapsplanen klargör hur man bör agera under oväntade situationer och minskar således osäkerheten och på så sätt erhålla vägledning för beslutsfattande.

Beredskapsplanen vägleder hur kommunens vitala funktioner ska tryggas under olika typer av oförutsedda händelser och krissituationer. Planen definierar även måltillståndet för funktionerna ifall verksamheten inom dem utsätts för störningar. Verksamhetsprinciperna och rutinerna i beredskapsplanen omsätts i praktiken när en störningssituation inträffar och händelsen kommer då att kunna hanteras på ett ändamålsenligt vis

Kommunens målsättning, då statsrådet beslutar verkställa befolkningsskyddsåtgärder är att:

- Utan dröjsmål försätta kommunens befolkningsskyddsorganisation i beredskap.
- Trygga befolkning och egendom i alla förhållanden.

Efter den akuta krisen är över påbörjas återhämtningsfasen som också bör planeras i förväg. Befolkningsskyddsåtgärderna i kommunen förbereds och verkställs som allmänt befolkningsskydd, självskydd och företagsskydd.

2. Allmänt om beredskapsplanering

2.1 Allmänt om beredskapsplanering

Kommunernas beredskap är en lagstadgad verksamhet:

- Enligt beredskapslagen (FFS 1552/2011), ska kommunerna säkerställa att deras uppgifter kan skötas så störningsfritt som möjligt också vid undantagsförhållanden. Endast i undantagsförhållanden som avses i beredskapslagen kan statsrådet i större omfattning utfärda undantag i iakttagandet av kommunernas lagstadgade skyldigheter.
- Räddningslagen (ÅFS 2006:106), förpliktar kommunorganisationens enheter att ha egen beredskap för att skydda människoliv, egendom och miljö.
- Räddningslagen och vissa verksamhetsområdesspecifika bestämmelser fastställer också de kommunala verksamhetsområdenas deltagande i olika insatser för att skydda liv, egendom, miljön och det egna samhället.

Beredskapsplanen utarbetas för störningssituationer av olika grad som kan uppstå under normala förhållanden samt för undantagsförhållanden. Utarbetandet styrs av statsrådets principbeslut om tryggnad av samhällets livsviktiga funktioner 2.11.2017 ett principbeslut om tryggnad av samhällets vitala funktioner (TSVF). Med principbeslutet och strategin i anslutning till det definieras samhällets vitala funktioner samt fastslår strategiska uppgifter för tryggnad av dem i störnings- och specialsituationer samt i undantagsförhållanden. Strategin utgör en gemensam grund för beredskapsverksamheten och krisledningen för alla aktörer i samhället. Dokumentet koncentrerar sig på tre centrala delområden;

- Att förenhetliga de grundbegrepp som används inom beredskapsplaneringen.
- Att organisera kommunens beredskapsverksamhet mellan kommunledning och dess förvaltningar.
- Att skapa en lägesmedvetenhet som grund för beslutsfattandet och att utveckla samarbetsarrangemang mellan kommunen och det omgivande samhället.

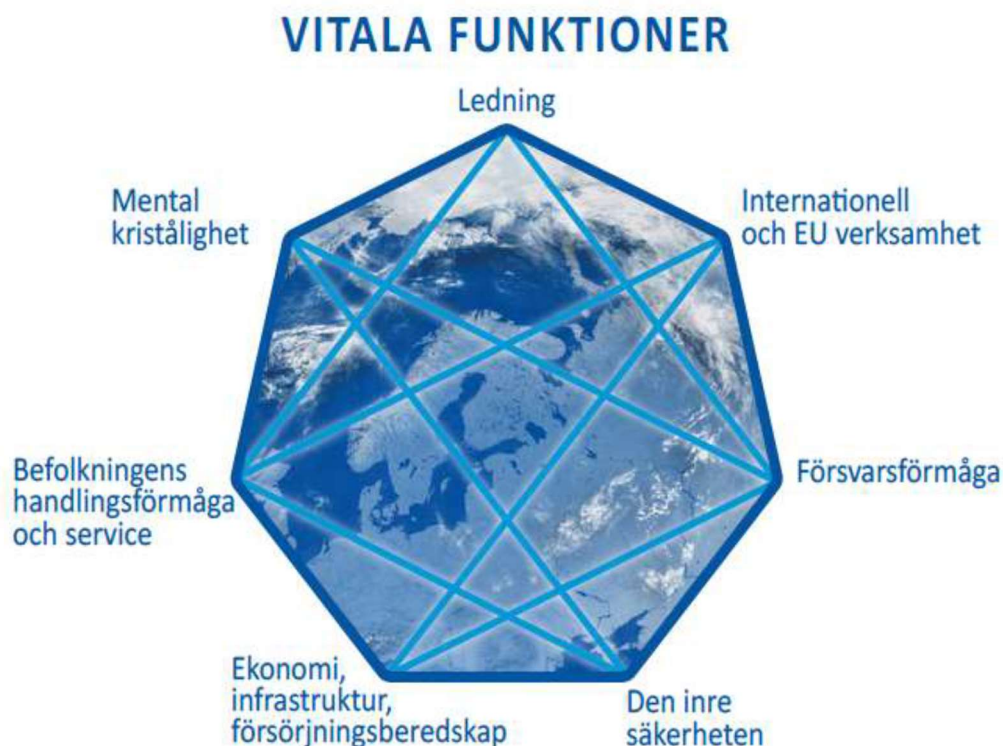
Kommunernas befolkningsskydd underlyder Samrådsdelegationen för beredskapsärenden, Ålands ledningscentral som är belägen i bergsskyddet i Mariehamn.

2.2 Aktörer och ansvar

2.2.1 Staten och landskapet

Till statens uppgifter hör bl.a. tryggnad av statens säkerhet, skydds- och säkerhetspolisen, sjö- och lufräddning, befolkningsskyddet, beredskap för undantagsförhållande, försvarsväsendet, gränsbevakningen.

Landskapet Ålands behörigheter är bl.a. allmän ordning- och säkerhet, polisväsendet, brand- och räddningsväsendet, hälso- och sjukvård, näringslivet, väg- och sjötrafik, infrastruktur och kommunalförvaltning.

De vitala funktionerna är tvärsektoriella och nödvändiga för att samhället ska fungera och måste upprätthållas i samtliga situationer.

Ledning är en vital funktion som ligger till grund för tryggheten av andra funktioner. Handlingsförmågan måste kunna tryggas i samtliga situationer och på alla verksamhetsnivåer. Effektiv hantering av störningssituationer förutsätter nära samarbete mellan ledning, lägesbild och kommunikation. Varnings- och prognostiseringssystem som distribuerar information i god tid bidrar till att förebygga störningssituationer och minskar de skadliga effekterna (Statsrådets principbeslut 2017).

2.2.2 Samrådsdelegationen för beredskapsärenden

Befolkningsskydd och beredskap inför undantagsförhållanden utgör riksbehörighet. För de uppgifter som enligt rikslagstiftningen ankommer på regionförvaltningsverken (Statens ämbetsverk på Åland) och Försörjningsberedskapscentralen finns en samrådsdelegation för beredskapsärenden, vars verksamhet regleras i överenskommelseförordningen om skötseln i landskapet Åland av förberedande uppgifter för undantagsförhållanden (FFS 900/2000, (ÅFS 2000:80). Samrådsdelegationen leds av landshövdingen och lantrådet i vilken det ingår centrala tjänstemän från landskaps- och statsförvaltningen på Åland. Samrådsdelegationen sammanträder årligen enligt behov. Förutom de i förordningen nämnda ärendena har delegationen även sammankallats för att följa upp och koordinera olika andra säkerhets- eller olyckssituationer. Samrådsdelegationen följer med beredskapen i landskapet och vidtar åtgärder för att höja beredskapen. Delegationen har tillsatt beredskapsarbetsgrupper för samhällets vitala

funktioner, som ska följa med beredskapsläget inom sin sektor. Samrådsdelegationen anordnar årligen seminarier. På initiativ av delegationen utförs årligen strålningsmätningar och en gemensam test av varningssignalerna i alla kommuner. Samrådsdelegationen samarbetar med kommunerna, andra myndigheter och samhällsnyttiga företag. Viktiga och nära samarbetspartners utanför landskapet är Försörjningsberedskapscentralen, inrikesministeriet, strålsäkerhetscentralen och länsstyrelsen i Uppsala.

2.2.3 Kommunen

Kommundirektören leder kommunens beredskap tillsammans med kommunstyrelsen på det sätt som föreskrivs i lag. Det praktiska ansvaret för beredskapen fördelar sig däremot mera vidsträckt. Vid störningssituationer som inträffar under normala förhållanden tillämpas kommunens normala ansvarsfördelning. Detta innebär konkret att det ansvar som kommunens ledningsgrupp har samt ansvarsfördelningen inom de enskilda sektorerna kvarstår som tidigare även under störningssituationer. Verksamheten i specialsituationer ska ses som en fortsättning på normala funktioner. Störningssituationer och undantagsförhållanden kan medföra förändringar i myndigheternas uppgifter. Uppgifterna ökar för en del och minskar för andra, några uppgifter kan utebli helt och nya uppgifter kan tillkomma. Likaså kan uppgifternas viktighetsordning ändras från det vanliga. Informationsbehovet ökar och kommunerna ansvarar för den lokala informationen.

Alla betydande linje- och resursbeslut i kommunerna fattas alltid i förtroendeorganen. Därför bör beredskapen inför störningssituationer kopplas till budgetprocesserna och även introduceras till de förtroendevalda.

Nya utvecklingstrender inom kommunalförvaltningen har gjort att de tjänster som kommunerna ansvarar för allt oftare produceras utanför baskommunerna. Denna trend har en inverkan på kommunernas beredskap och därför måste man definiera vilka roller och vilket ansvar de överkommunala organisationerna och de privata tjänsteproducenterna har i frågor som anknyter till beredskapen. Kommunen ska ha fungerande samarbetsförfaranden med de aktörer som skötseln av kommunala funktioner har delegerats till.

Till befolkningsskyddsorganisationens uppgifter hör att leda, bevaka, bistå, skydda, evakuera och i högsta möjliga grad trygga befolkningens säkerhet och försörjning, därtill skydda allmän och privat egendom under alla förhållanden såvitt det är möjligt med de resurser som är tillgängliga i normala- och undantagsförhållanden.

Målsättningen är därmed att upprätthålla kommunens uppgifter och serviceformer på så normal nivå som möjligt i normala- och undantagsförhållanden och åstadkomma detta genom en så snabb och effektiv beslutsprocess som den rådande situationen kräver.

Befolkningsskyddsåtgärderna i kommunen förbereds och verkställs som allmänt befolkningsskydd, självskydd och företagsskydd.

2.3 Centrala beredskapsbegrepp

Inom beredskapen används olika begrepp och definitioner. I nationella anvisningar eftersträvas en begränsning av antalet begrepp så att helheten ska bli mera hanterlig. Nedan följer några centrala beredskapsbegrepp;

<i>Beredskap</i>	Verksamhet med vilken man säkerställer att uppgifter kan skötas så störningsfritt som möjligt i alla situationer.
<i>Normal beredskap</i>	Normalläge, ordinarie verksamhet fortgår, krisledning kan sammanställas efter de behov som uppstår.
<i>Förhöjd beredskap</i>	Förberedelser inför att gå in i full beredskap, personalresurser allokeras, materialresurser allokeras, genomgång av kritisk utrustning. Beredskapslager byggs upp.
<i>Full beredskap</i>	Ledningsgrupp för undantagstillstånd aktiveras.
<i>Beredskapsplan</i>	Det dokument som upprättats för att garantera de vitala funktionerna i kommunen. Beredskapsplanerna inom olika sektorer ska komplettera varandra.
<i>Hotmodell</i>	En beskrivning av en störning i den säkerhetspolitiska omgivningen. Störningen kan inverka på kommunernas verksamhetsförutsättningar eller på medborgarnas levnadsmöjligheter och säkerhet.
<i>Störningssituation</i>	Ett konkret hot eller en händelse som äventyrar samhällets säkerhet och befolkningens levnadsmöjligheter. Hanteringen förutsätter en mer omfattande samverkan och kommunikation mellan myndigheterna och övriga aktörer.
<i>Vitala funktioner</i>	En funktionshelhet som är nödvändig för att samhället ska fungera. Genom att garantera de vitala funktionerna upprätthålls samhällets säkerhet och befolkningens levnadsmöjligheter.
<i>Övergripande säkerhet</i>	Tryggande av samhällets vitala funktioner genom samverkan mellan myndigheter, näringsliv och organisationer.

3. Organisation av kommunens beredskap

Det övergripande ansvaret för beredskapsplaneringen handhas av kommunstyrelsen och kommundirektören. I första hand reserveras personer i tjänste- eller arbetsförhållande inom kommunen för ledningsverksamheten. Ledningsgruppen för befolkningsskyddet, som reserverats på förhand, har även det primära ansvaret vid undantagsförhållanden som föranleder ibruktagande av beredskap.

Ledningsgruppen för befolkningsskyddet har vid undantagstillstånd exklusiv rätt att vid behov förordna kommunens tjänstemän till särskilda beredskapsuppgifter. Detta gäller också tjänstemän som ingår i ledningsgruppen för befolkningsskyddet. Ledningsgruppen kan leda verksamheten vid behov från kommunens ledningscentral.

Beslutsprocessen följer indelningen i enlighet med förvaltningsorganen, så länge annat ej beslutats.

Kommunen är indelad i ett (1) skyddsavsnitt. Skyddsavsnitt kan ledas av en skyddsavsnittschef med sin skyddsavsnittsorganisation utifrån direktiv från kommunens ledning. Verksamhetsorganisationen hålls inte kontinuerligt i beredskap om inte behovet så föreligger, dock kan vissa hotfulla situationer medföra en nödvändighet att hålla formationerna kontinuerligt mobiliserade under en längre tid.

Vid undsättningsverksamhet sköts rapportering från kommunens ledning till samrådsdelegationen för beredskapsärenden (Ålands ledningscentral).

4. Kort om kommunen

Saltviks kommun ligger belägen på norra Åland och har 1 810 invånare (31.12.2021) i 944 hushåll. Av hushållen är 805 i fristående småhus (31.12.2020) men i kommunen finns även 111 hushåll i rad- och kedjehus och 16 i flervåningsbostadshus. Andra bostäder är 12 till antalet.

1 646 personer (ca 91 %) av befolkningen har svenska som modersmål (31.12.2021) och 72 personer (4 %) har finska som modersmål. Resterande 92 personer (ca 5 %) fördelar sig på andra språk.

Av befolkningen i Saltvik är (31.12.2021) andelen ungdomar 0-29 år 531 personer (ca 29 %), 30-64 år 810 personer (ca 45 %) och 65- år 469 personer (ca 26 %).

I hamnsundet finns en skyddad gästhamn, som även används av fiskare. Landskapsväg 50 går genom kommunen.

För distribution av el, vatten, avlopp, telefon- och dataförbindelser, livsmedel och förnödenheter är kommunen beroende av dels centrala arrangemang och dels samarbeten. I kommunen finns det två privata vattenbolag; andelslaget Tjenan vatten, som försörjer cirka 170 hushåll och andelslaget Bocknäs vatten, som årligen distribuerar cirka 165 000 kubikmeter vatten till sina 850 andelsägare på norra Åland.

5. Hotbilder

5.1 Allmänt om hotmodeller och hotbilder

Beredskap grundar sig alltid på riskbedömning. Riskbedömningen ska vara långt täckande och om möjligt beakta alla hotmodeller. Hotmodellerna preciseras utifrån förändringar i hotbedömningarna, vilket förutsätter kontinuerlig och regelbunden bedömning och uppdatering av riskerna.

Hotmodellen är en beskrivning av sådana störningar i säkerheten som eventuellt kan påverka kommuninvånarnas levnadsmöjligheter och trygghet. Med hjälp av hotmodellen förenhetligas

myndigheternas och övriga sektors planering för hur de ska trygga samhällets vitala funktioner.

Omgivningen är idag global och gränsöverskridande. Samhällets basfunktioner stöder sig på störningsfria energisystem, transportförbindelser och datakommunikationer. Funktionerna har blivit mera tekniska och komplicerade till sin karaktär, vilket samtidigt gör dem mera störningskänsliga.

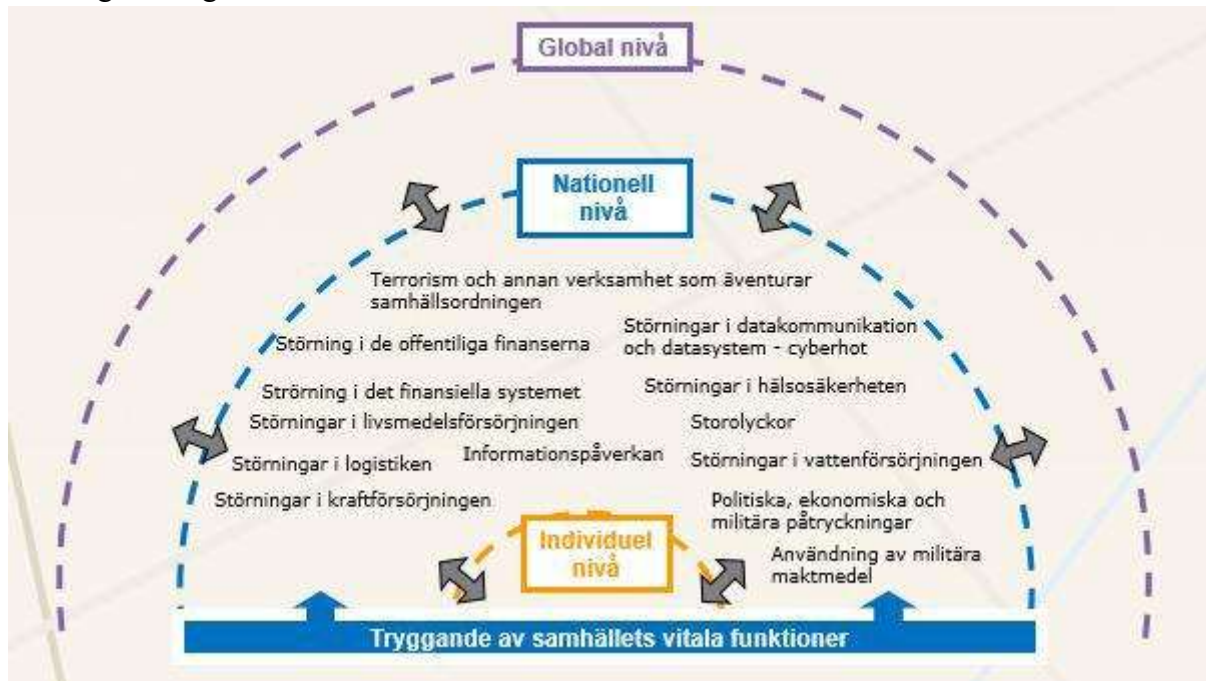

Bild: säkerhetskommittén 2021

5.2 Hotbilder för Saltviks kommun

Med beaktande av de regionala och lokala särdragen har fem hotbilder för Saltviks kommun identifierats. Nedan följer en beskrivning av hotbilderna och deras karaktärsdrag.

5.2.1 Störningar i kraftförsörjningen

Störningsfri produktion och distribution av elkraft är en förutsättning för hela samhällets funktion och även för all kritisk verksamhet i samhället. Ett omfattande och långvarigt elavbrott kan därför allvarligt försvaga samhällets funktionsförmåga.

Ett avbrott i elförsörjningen kan få långtgående konsekvenser för kommunens del, eftersom största delen av den kommunala verksamheten är beroende av elektricitet. Störningar i kraftförsörjningen förorsakas mest sannolikt av extrema naturfenomen (mycket sträng kyla, svåra stormar m.m.) eller av interna problem i systemen. Störningarna kan få betydande följder för många områden som är centrala för kommunen och dess invånare; t.ex. uppvärmningen av bostäder, livsmedelsförsörjningen samt verksamhetsbetingelserna för industrin och primärproduktionen. I förlängningen kan ett långt elavbrott innebära att invånarna inte kan bo

kvar i sina bostäder, inte kan försörja sig med livsmedel samt att förutsättningarna för att upprätthålla jordbruk och företagsverksamhet upphör.

Störningarna kommer även att orsaka problem i datakommunikationen, vilket i sig är mycket allvarligt då många vitala kommunala funktioner är fast förbundna vid elektronisk kommunikation och en fungerande datatrafik.

5.2.2 Störningar i datatrafiken och informationssystemen samt cyberhot

Dagens samhälle baserar sig långt på dataöverföring och användning av elektroniska dataresurser - detta gäller även till stor del verksamheten inom Saltviks kommun. Utvecklingen inom datateknologin är snabb, vilket påverkar beredskapen för hot. Mycket av kommunikationen i dagens samhälle baserar sig på mobila lösningar och internet. Oavsiktliga eller avsiktliga störningar i datatrafiken kan drabba alla som har elektroniska tjänster i användning.

Informations- och kommunikationssystemen är beroende av elenergi, vilket gör att denna hotbild har en direkt koppling till hotbilden med störningar i kraftförsörjningen, som beskrevs ovan. Störningarna i data- och informationssystemen kan dels orsaka svårigheter för åtkomsten till nödvändigt material, men även att elektronisk kommunikation delvis eller helt slås ut. I händelse av olika störningstillstånd bör det finnas funktionella system för att sköta kommunikationen med massmedia och informationsgången direkt till kommunens invånare.

Den ökande användningen av informations- och kommunikationsteknologi har även fört med sig att de informella informationskanalerna i samhället har blivit flera. Människor tyr sig idag allt oftare till sociala medier och andra virtuella plattformar för att få information om aktuella företeelser, detta gäller i synnerhet även lokala händelser. Risken för att även desinformation eller oriktigheter sprids ökar och därmed är det viktigt att myndigheterna kan förbereda sig på vilket sätt de effektivast sprider saklig och trovärdig information när ett störningstillstånd har uppstått.

5.2.3 Kemikalieolycka

Kommunen angränsar till havs- och vattenområde med närliggande farled i flera väderstreck varpå en oförutsedd händelse kan medföra en större olycka eller ett större utsläpp som med stor sannolikhet kräver ett större och arbetsdrygt omhändertagande. Övrig hantering och transporter, mestadels i genomfartstrafik på landskapsvägarna 2 och 4 med kemikalier sker i mindre eller i ringa omfattning. Följden för transport av farligt gods genom kommunen kan vid en händelse ändå innebära en viss påverkan på miljön.

5.2.4 Störningar i vatten- och avloppsförsörjningen

Samhällstekniken såsom vattendistribution, avloppsvattenförsörjning, avfallshantering och värme är oerhört viktiga för att samhället ska fungera vilket gör att de särskilt bör beaktas i beredskapsplaneringen.

Vattenförsörjningen kan lamslås genom förorening eller kontaminering av en vattenkälla. Exceptionell torka kan även orsaka störningar i vattendistribution. Förorenat hushållsvatten kan orsaka epidemier och innebära omfattande lokala problem för sjuk- och hälsovårdssystemet

samt befolkningens välbefinnande. Även störningar i avloppsvattensystemet kan leda till att sjukdomar sprids.

Ifall hushållen förlorar vatten- och avloppsförsörjningen under en längre tid uppstår ett omfattande behov av att trygga vattenleveranser på alternativa sätt. Verksamhetsförutsättningarna för jordbruk och industri äventyras även allvarligt och riskerna för t.ex. djurepidemier ökar, vilket i sin tur kan leda till stora extra kostnader och arbete för primärproduktionen.

5.2.5 Omfattande epidemier och pandemier

Befolkningens hälsa och välfärd kan på ett lokalt plan hotas bl.a. genom epidemier, pandemier och farliga smittsamma sjukdomar, strålnings- eller kemikalieolyckor samt av föroreningar i födan och dricksvattnet. Folksjukdomar och epidemier kan således uppstå ifall någon av de tidigare beskrivna hotbilderna och störningssituationerna (främst kemikalieolyckor och störningar i vatten- och avloppsförsörjningen) inte stävjas, utan fortgår under en längre tidsperiod.

Ifall stora delar av befolkningen insjuknar i allvarliga sjukdomar, epidemier eller pandemi leder det högst sannolikt till omfattande belastningar på hälso- och sjukvårdssystemet. Det är därför synnerligen viktigt att sektorn har en utarbetad beredskap för situationer av omfattande sjukdom hos befolkningen. Även om hälso- och sjukvården är på landskapsnivå, Ålands Hälso- och sjukvård (ÅHS) samt Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet (ÅMHM) kan epidemier hos stora delar av invånarna bli en angelägenhet också för andra sektorer där kommunen själv ansvarar för kontinuiteten.

En smittspridning kan göra att en enskild enhet eller en hel sektor lamslås för en längre tid, vilket kräver särskilda åtgärder för att samordna verksamheten och säkerställa att kommunens lagstadgade uppgifter utförs.

6 Centrala principer och struktur för beredskapen i kommunen

6.1 Verksamhetsprinciper i störningssituationer

Utgångspunkten i beredskapsverksamheten ska vara att *de kommunala funktionerna även under störningstillstånd ska fortgå med minsta möjliga störningar*. När man säkerställer de vitala funktionerna inom kommunen bör man följa principer som är allmänt accepterade även i kommunens övriga verksamhet. Nedan följer en genomgång av de mest centrala principerna.

6.1.1 Respekt för den kommunala demokratin och rättsstatsprincipen

Även under störningssituationer säkerställs att den kommunala demokratin fungerar. Här ingår även tryggheten av lagligheten i det offentliga beslutsfattandet och maktutövandet. Individernas fri- och rättigheter ska respekteras i alla situationer. Endast genom lag kan tillfälliga undantag i de grundläggande fri- och rättigheterna föreskrivas.

6.1.2 Samverkan med det övriga samhället

De vitala funktionerna tryggas genom hela samhällets resurser. När en störningssituation inträffar ska samarbetet med övriga lokala aktörer ske på så sätt att alla kapaciteter utnyttjas. Vid samordningen av beredskapsverksamheten kan det även framkomma eventuella överlappningar. samarbetspartners är andra myndigheter, grannkommunerna, samkommunerna, privata producenter av kommunala tjänster och det övriga näringslivet samt tredje sektorn och olika organisationer.

6.1.3 Bevarande av ansvarsfördelningen

Under normala förhållanden ska ledningsförhållandena och ansvarsfördelningen inom kommunen bevaras så oförändrade som möjligt. Kommundirektören och kommunstyrelsen tar fram de strategiska riktlinjerna för beredskapsverksamheten, medan det praktiska ansvaret under störningstillstånd förblir de normala i alla situationer.

6.1.4 Smidig reglering av beredskapen

Nivån på beredskapen bör kunna regleras och dimensioneras efter vad situationen kräver. Meningen är att kapaciteterna används på ett ändamålsenligt sätt med hänsyn till det aktuella läget. Kommunen bör i sin beredskapsverksamhet sträva till i förebyggande syfte minimera eventuella icke önskvärda effekter om en händelse uppstår.

6.1.5 Kostnadseffektivitet och tryggande av resurser

De vitala funktionerna tryggas kostnadseffektivt genom att förfarandena och systemen under normala förhållanden utvecklas så att de lämpar sig även för störningssituationer och undantagsförhållanden. För att verksamheten ska kunna fortsätta så friktionsfritt som möjligt i alla situationer bör en tolerans mot störningar byggas in i systemen. Likaså för de resurser som behövs för att trygga de vitala funktionerna samt för att upprätthålla och utveckla beredskapen bör säkras.

6.1.6 Uppföljning och övervakning av beredskapen

Beredskapen inom kommunen bör regelbundet följas upp och anpassas så att den motsvarar omgivningens krav. Även på sektornivå bör man bevaka hur de kapaciteter man besitter förändras eller utvecklas. Ytterligare information om uppföljning och utvecklande av kommunens beredskapsplanering finns i kapitel 9.

6.2 Struktur för beredskapsplaneringen i Saltviks kommun

Kommunens beredskapsverksamhet förutsätter att de planer som behövs utarbetas för alla sektorer. I beredskapsplaneringen bör kommunen även beakta sådana aktörer som står utanför kommunen, men som anknyter till den kommunala verksamheten.

6.2.1 Uppgiftsfördelning vid beredskapsplaneringen

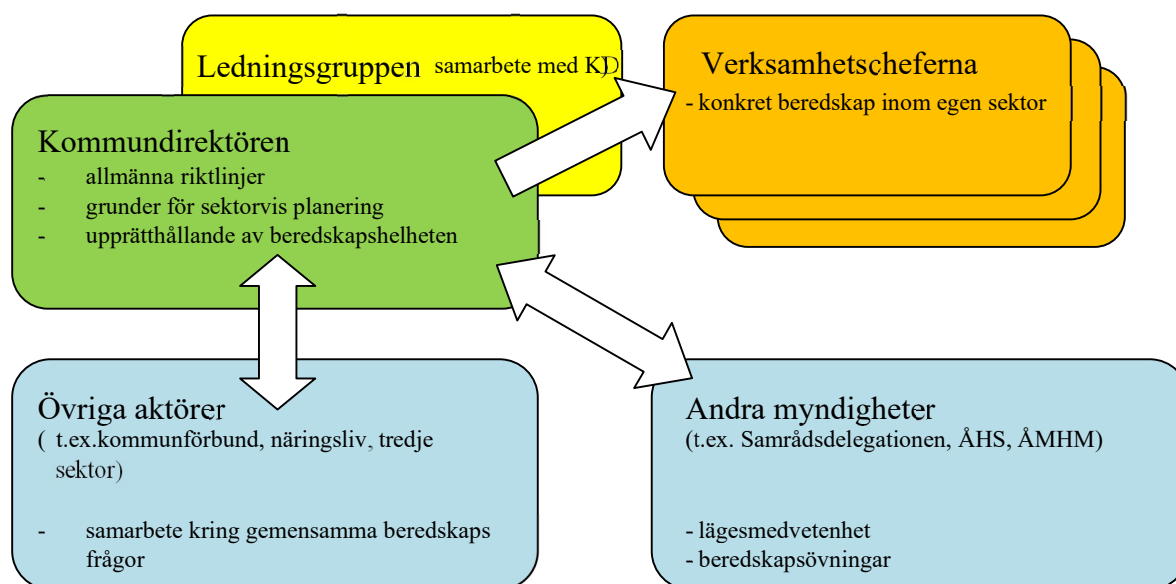
Kommunstyrelsen fastställer riktlinjerna för beredskapen. I utarbetandet av strukturerna för beredskapen bör även kommunens verksamhetsområdeschefer involveras, för att säkerställa att man har en samsyn kring kommunens hotbilder och hanteringen av dem. I riktlinjerna kan ingå handlingsmodeller med syftet är att de sektorvisa planerna sedan kan utarbetas utgående från dessa modeller, så att beredskapen inom kommunen därmed blir så enhetlig som möjligt.

De sektorvisa planerna konkretiserar hur olika ärenden sköts inom vederbörande sektor. Sektorcheferna/verksamhetsområdescheferna säkerställer den praktiska handlingsförmågan även i störningssituationer.

När det gäller beredskapen bör man även fastslå vilken roll överkommunala organisationer och externa tjänsteproducenter ska tilldelas. Kommundirektören och ledningsgruppen ser till att man har en fungerande samverkan kring beredskapen med berörda parter utanför kärnkommunen så som kommunalförbund, affärsverk, privata tjänsteproducenter, näringslivet, övriga myndigheter och organisationer.

Kommunens beredskapsverksamhet är en del av samhällets beredskap och därför är det viktigt att andra myndigheter samarbetar med kommunen i beredskapsfrågor. Genom samarbete myndigheter emellan upprätthålls en övergripande lägesmedvetenhet. Samrådsdelegationen för beredskapsärenden har som uppgift att följa upp kommunernas beredskapsplanering och att ordna beredskapsövningar.

Uppgiftsfördelningen gällande kommunens beredskapsplanering kan illustreras på följande sätt

6.2.2 Avtalskultur med överkommunala organisationer och privata tjänsteproducenter

Många kommunala funktioner sköts idag inom ramen för kommunalförbund eller via avtal med en värdkommun. Andra funktioner tillhandahålls av privata tjänsteproducenter.

Räddningsväsendets myndighetsfunktion i Saltviks kommun är ett samarbete med nio landskommuner. Huvudman är Jomala kommun. I praktiken omfattar samarbetet kommunens andel i driftskostnaderna för Räddningsområde Ålands landskommuner (RÅL). Praktiskt utför även RÅL en koordinering av befolkningsskyddsfrågor för samarbetskommunerna.

Inom skolväsendet ingår Saltviks kommun i kommunalförbundet Norra Ålands utbildningsdistrikt (NÅUD) för skolgång i årskurs 7-9. Kommunen har själv han om skolgång för årskurs 1 – 6 samt barnomsorgen.

För socialvårdens del ingår kommunen i kommunalförbundet kommunernas socialtjänst (KST). Kommunen bör tydligt klargöra till vilket verksamhetsområde och vem som är skyldig att uppgöra del eller delar av den tidigare sektorplanen för socialförvaltningen.

Äldreomsorgen finns kvar inom kommunen och består av det effektiverade serviceboendet Sunnanberg och hemservice.

För att hantera störningar i en omgivning som innefattar fler aktörer än tidigare krävs en fast samverkan, tydliga behörighetsförhållanden samt en klar avtalskultur. När Saltviks kommun gör upp avtal med utomstående tjänsteproducenter bör man således säkerställa att *avtalsvillkoren inbegriper att tjänsterna garanteras även under störningssituationer och undantagsförhållanden.*

7 Handlingsmodeller

7.1 Centrala slutsatser från riskbedömningarna

Kapitel 5.2 innehöll en genomgång av de centrala hotbilderna som identifierats för Saltviks kommun. Hotbilderna baseras på de hotmodeller som fastställts i SSS2017, och ur dem har sedan bedömts hurdana regionala och lokala hot som kan tänkas riktas mot kommunen och dess vitala funktioner. Nedan presenteras en analys av hotbilderna. På basis av slutsatserna formuleras sedan handlingsmodeller för olika typer av störningssituationer.

7.1.1 Åtgärder och resurser vid störningar i eldistributionen

Kraftnät Åland Ab äger och driver stamnätet för elkraft vilket omfattar Ålands ca 300 km långa 110 kV och 45 kV ledningar med stationer, utlandsförbindelser och IT-system. Kraftnät Åland Ab blev i och med elmarknadsreformen systemansvarig för el i landskapet. Kraftnät Åland Ab har ett ansvar för att reservkraft finns tillgängligt i stamnätet.

För distributionen från stamnät lokalt på landsbygden samordnar, strukturerar och ombesörjer Ålands elandelslag elförsörjningen.

Vid ett långvarigt avbrott i den ordinarie elförsörjningen bör man dock samordna resurserna och fördela den el som kan produceras via reservaggregat på ett ändamålsenligt sätt, särskild vikt bör upprättas på t.ex. äldreomsorg och vid behov matportionstillverkning. I kommunen finns flera viktiga enheter vilka är nödvändiga driftsmässigt i en krissituation såsom Rangsby och Ödkarby skola, daghemmen Prästkragen och Skogsglantan, ESB Sunnanberg samt kommunalkansliet. Kommunen bör framföra önskan om möjligt att dessa områden prioriteras vid ett avbrott av elförsörjning.

Invånarna i de hushåll som står utan elförsörjning en längre tid måste vid behov erbjudas evakuering och placering i alternativ fastighet som försörjs med reservkraft. En evakuering innebär även att befolkningen som omplacerats ska ges en basförsörjning.

En inventering och plan på reservkraftsförsörjning i kommunens fastigheter är under beredning.

7.1.2 Åtgärder och resurser vid störningar i datatrafiken

Kommunens datatrafik och informationssystem ombesörjs via privat tjänsteproducent. Beredskapen måste inbegripa utnyttjande av annan kommunikation än den elektroniska, en möjlighet är företrädesvis fast telefoni. Vid långvariga störningar bör uppdrag och verksamheter prioriteras. Det är också viktigt att regelbundet se över rutinerna för manuell hantering och att t.ex. nödvändiga blanketter finns utskrivna.

För att säkra den mobila kommunikationens funktionalitet i alla situationer bör man ha en fast samverkan med operatörerna. Det är även skäl att se över möjligheterna till alternativa och säkrare kommunikationssystem – t.ex. tillgång av fiber.

Alla som använder sig av elektroniska tjänster kan råka ut för attacker mot systemen. Det finns ännu ingen metod för att nå absolut skydd mot störningar, men möjligheterna att avvärja cyberhot blir hela tiden flera. Kommunen bör satsa på förebyggande verksamhet och hålla sig uppdaterad kring de senaste skyddssystemen.

7.1.3 Åtgärder och resurser vid en kemikalieolycka

I kommunen hanteras övrigt ringa mängder kemikalier. Vid en olycka där farliga kemikalier hotar eller läcker ut i omgivningen bör kommunen se till att upprätthålla en god lägesbild. Här är kommunikationen och samverkan med räddningsväsendet, andra myndigheter och eventuell aktuell verksamhetsidkare av yttersta vikt. Under kemiska riskförhållanden är det räddningsmyndigheterna som ansvarar för den allmänna ledningen och koordineringen av räddnings- och bekämpningsfunktionerna. Avtal om hantering vid akut kemikalieolycka (personlig saneringsutrustning) finns med Mariehamns stad. Vid en eventuell oljesanering har Ålands landskapsregering lager med personlig skyddsutrustning för saneringspersonal.

Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet (ÅMHM) bör vid behov bistå räddningsmyndigheten. Man bör så snabbt som möjligt kunna göra en bedömning av hälsofaran och vid behov sköta om provtagningar. För kommunens del är det också synnerligen viktigt att följa med hur

vattenförsörjningen påverkas vid en kemikalieolycka. Råvattenkällan kan förorenas och man bör omgående bedöma om det finns orsak att införa restriktioner alternativt förbjuda att vattnet används som hushållsvatten. Därefter bör det tas vattenprover för att klargöra vattnets kvalitet och tjänlighet. Kommunen och räddningsväsendet har goda kontakter med vattendistributören av dricksvatten.

7.1.4 Åtgärder och resurser vid störningar i vatten- och avloppsförsörjningen

Vattenförsörjningen är ett ytterst prioriterat område inom samhällstekniken och utgångspunkten vid beredskapsplaneringen är att vattendistributionen måste tryggas i alla situationer. För eventuella störningstillstånd har i samarbete med Ålands landskapsregering, övriga kommuner och Ålands Vatten Ab 2014 införskaffats en container för portabelt nödvattensystem. Vidare finns i sektorplan för tekniska sektorn kartlagda reservbrunnar.

Vid misstanke om förorening i vattenförsörjningen är det synnerligen viktigt att de som använder vattnet omedelbart informeras om att vattnet kan vara otjänligt. Förbud att använda vattnet eller föreskrifter om att koka upp det före användning bör ges genast, man bör alltså inte vänta på att kontamineringen har bekräftats via laboratorieprover. Tjenan vatten och Bocknäs vatten bör omgående meddela om en sådan situation skulle uppstå tillika som kontakt och samarbete med Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet upprättas.

Om vattenförsörjningen skulle slås ut har minimimängder beräknats utifrån de mest basala behoven. Ledningsgruppen och berörda verksamhetsområden bör omedelbart sammankallas för att organisera vattenutdelning via mobila enheter samt för att informera drabbade invånare om hur vattenförbrukningen minimeras medan störningssituationen pågår.

Vid störningar i avloppsvattenförsörjningen kan man bli tvungen att leda ut orenat eller endast delvis renat avloppsvatten till vattendragen. Vid dylika situationer bör man noggrant kontrollera hur störningen påverkar utloppsområdet och dess närhet.

7.1.5 Åtgärder och resurser vid omfattande epidemier eller pandemi

I händelse av en omfattande epidemi eller pandemi som breder ut sig bland stora delar av kommunbefolkningen kan hälso- och sjukvårdsvården belastas hårt, även inom äldreomsorgen. En god lägesmedvetenhet är av vikt och erfarenheten från Covid-19 har byggt upp en fungerande informationsorganisation.

Ifall stora delar av personalstyrkan inom någon sektor insjuknar, bör det finnas ett väldefinierat system för hur verksamheten omsköts med begränsade personresurser. Här gäller det att identifiera de mest kritiska uppgifterna inom varje sektor och se till att dessa utförs. Ifall en stor del av personal och brukare (kunder, elever, klienter) på en viss enhet insjuknat i en smittosam sjukdom, bör man även omgående rikta ansträngningarna mot att förhindra fortsatt smittspridning. Vikt bör även fästas vid återhämtningsfasen, d.v.s. det skede när den värsta krisen är över och verksamheten så småningom ska börja återgå till det normala. Kommunbefolkningen kan under lång tid vara försvagad av det sjukdomstillstånd de

genomlidit. Ifall epidemin har varit särskilt allvarlig och resulterat i många dödsfall bör det finnas en mental beredskap för hur överlevande och anhöriga tas omhand och återhämtar sig.

7.2 Kommunens krisledning

Vid störningssituationer motsvarande någon av ovan beskrivna hotbilder eller vid andra krissituationer bör en krisledning eller ledningsgrupp sammankallas för att omgående samordna och koordinera åtgärderna. Nedan beskrivs vilka aktörer som ingår i krisledningen samt vilka huvuduppgifter som hör till gruppen.

7.2.1 Krisledningens sammansättning vid normalläge

Huvudprincipen för hanteringen av störningssituationer är att samma lednings- och ansvarsförhållanden råder som under normala förhållanden. Kommundirektören är kommunens ledande tjänsteman som leder kommunens verksamhet. Verksamhetscheferna leder i sin tur verksamheten inom den egna sektorn. Vid störningssituationer tillkallas kommunens krisledningsgrupp, som består av kommundirektören och sektor- eller verksamhetscheferna. I krisledningsgruppen samordnas och koordineras de åtgärder som situationen kräver, för att verksamhetsområdena gemensamt ska kunna hantera och övervinna krissituationen. Utöver krisledningsgruppen kan även andra kontaktpersoner eller experter behöva inkallas för att ge sin lägesöverblick eller ställa sin sakkunskap till förfogande.

Krisledningsgruppens storlek kan variera beroende av händelse och art.

Exempel på personer som kan ingå i ledningsgrupp vid en störningssituation

Kommundirektör	Ex på övriga enligt händelse;
Kommuningenjör	
Byggnads- och miljöinspektör	Polismyndighet
Äldreomsorgschef	Representant ÅMHM
Utbildningschef	Representant Ålands Vatten Ab
Kanslissekreterare	Representant Lotsbroverket
Ekonomichef	Representant Ålands Elandelslag
	Representant Ålands telefon
	Landskapsregeringen/vägjör
<u>RÅL gemensamma tjänster</u>	Representant från kommunalförbunden
Räddningschef	Representant från näringsliv
Ledande brandinspektör/brandingenjör	Representant från organisation
Brandmästare	

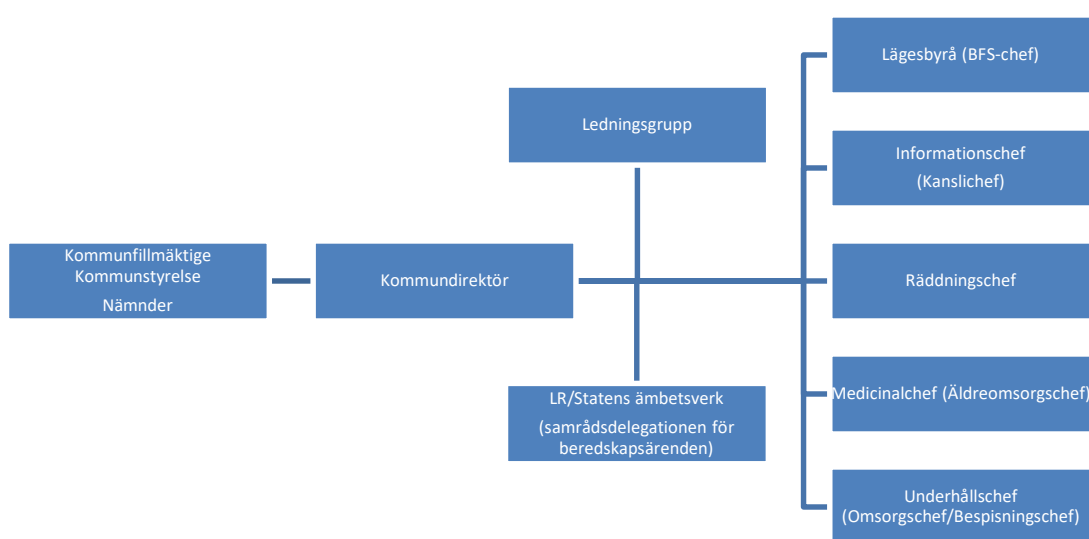
7.2.2 Ledningsgrupp för undantagstillstånd

Vid undantagstillstånd går kommunen in i full beredskap. Det blir det striktare gällande hur information får spridas och hur information samlas in. Kommunen följer de direktiv som ges från LR/Statens Ämbetsverk (Samrådsdelegationen för beredskapsärenden).

Vid full beredskap och ledning från kommunens ledningscentral, placerad i Sunds brandstation och gemensamt med Sunds kommun är krisledningsgruppen uppdelad där en del kan komma att vara organiserad i kommunens ledningscentral om omständigheterna så kräver. Det är också dessa personer som arbetar ur ledningscentralen som förväntas genomgå kontinuerlig utbildning inom sitt område inom befolkningsskyddet.

Löneersättningar vid arbete i förhöjd beredskap utgår enligt avtalsenlig jourersättning för respektive arbetstagare.

Organisationsschemat för beslutsfattandet ser ut som följande:

7.2.3 Alarmering till krisledningen

När en störningssituation inträffar eftersträvas att informera kommundirektören dess ställföreträdare eller krisledningsgruppen. Grundprincipen för alarmeringen är att *var och en som upptäcker en specialsituation meddelar om den till sin förman, som omedelbart kontakter någon av ovanstående*. Envar i ledningsgruppen som tar emot meddelandet/alarmet kan starta aktiviteterna för hela ledningsgruppens del.

Krisledningsgruppen ska vid behov också informera den politiska ledningen samt vid behov de ansvariga myndigheterna inom landskaps- eller statsförvaltning om situationen. Krisledningsgruppen bör även snabbt utreda vilka övriga kontaktpersoner som bör inkallas, så att alla centrala aktörer som berörs av situationen involveras i ledningsarbetet redan från början. Kontaktscheman finns som bilaga till denna plan.

7.2.4 Krisledningens uppgifter

Vid en störningssituation finns det vissa uppgifter som alltid måste göras, oavsett vilken händelse det handlar om. Arbetet måste ledas och fördelas, information måste införskaffas och

spridas vidare samt kontakten till myndigheter och andra aktörer måste upprätthållas. Uppgifterna kan struktureras enligt i vilken ordning de initieras:

1. Samla in lägesinformation och sammanställ en lägesbild

För att få en tillförlitlig lägesbild är det viktigt att information inhämtas från alla sektorer och även från utomstående organisationer och experter. Målet är att snabbt få en helhetsbild av situationen – vad som har hänt, vilka förändringar som kan förväntas och vilka aktörer som är involverade.

2. Fatta beslut på grundval av lägesbilden

Vilka åtgärder bör vidtas? Vilka resurser används?

3. Verkställ de fattade besluten

Starta verksamheten inom sektorerna. Verksamheten bör dimensioneras så att den är tillräckligt funktionssäker och räcker till också vid långdragna störningar. Existerande system som används i den normala verksamheten bör så långt som möjligt utnyttjas även i speciellsituationer.

4. Informera om den rådande situationen

Information om det inträffade bör delges alla berörda parter – myndigheter, förtroendeorgan, massmedia och invånare. Befolkningen bör sakligt och omgående ges anvisningar om vad skyddsåtgärderna innebär samt instruktioner om förändrad service.

5. Upprätthåll kontakten med de centrala aktörerna, uppdatera lägesbilden

Kontakten med myndigheterna, externa tjänsteproducenter, samarbetande kommuner och andra organisationer bör upprätthållas, så att ny lägesinformation kontinuerligt insamlas. Lägesbilden bör alltså hela tiden vara så aktuell som möjligt. När viktiga förändringar sker bör lägesinformationen vidareförmedlas till invånare och andra aktörer.

6. Efterkontroll

När den akuta krisen är över inleds en återuppbyggnadsfas då verksamheten återgår till det normala. I detta läge gäller det att kontrollera att alla parter återhämtar sig från krisens följdverkningar, eventuella efterskador repareras och verksamheterna återupptar sin normala verksamhet. I efterhand bör man även utvärdera hur störningssituationen hanterades och vidta åtgärder på de områden där förbättringar och mer smidighet kan genom en förändring skapas.

7.2.5 Kriskommunikation

Särskild uppmärksamhet bör fästas vid *kommunikationen* när en störningssituation inträffar. Medborgarna förväntar sig en snabb och korrekt information. Korrekt information lugnar den stora allmänheten vilket ger service- och räddningspersonal arbetsro. Genom att vid behov

förmedla konkreta handlingsanvisningar kan man även förhindra eventuella efterskadors storlek.

Vid olyckor och andra störningssituationer innehar polisen och räddningstvsnendet den allmänna ledningen när det gäller kommunikationen. Om kommunen har involverats i verksamheten är den dock ansvarig för sin egna kommunikation. Kommunen ska även se till att informera sin egen personal och sina nyckelgrupper om situationen. Att samordna kommunikationen med andra aktörer som är involverade i situationen är till fördel genom t.ex. gemensamma informationstillfällen.

När man informerar bör man använda sig av kommunikationskanaler som lokalt i vardagen är ledande. Information via webbsidor och mobiltelefon kan övervägas som komplement till de traditionella kanalerna. Information kan även förmedlas genom anordnande av särskilda informationstillfällen eller inrättande av ett särskilt rådgivningsställe dit invånare kan vända sig med frågor.

8 Verksamhet under undantagsförhållanden

8.1 Definition av undantagsförhållanden

Beredskapslagen (FFS 1552/2011) har tillkommit för att skydda befolkningen i undantagsförhållanden.

Det kan gälla att trygga befolkningens försörjning samt näringsliv, upprätthålla den allmänna rättsordningen och de mänskliga rättigheterna eller att bevara territoriell integritet och självständighet. I lagen föreskrivs bl.a. om myndigheternas *befogenheter* under undantagsförhållanden samt om hur myndigheterna bör *förbereda sig* inför undantagsförhållanden.

I beredskapslagens 3 § stipuleras om hordana situationer som kan resultera i att statsrådet konstaterar att undantagsförhållanden råder i Finland. Det handlar företrädesvis om väpnade angrepp eller situationer som kan likställas med sådana – även hot om väpnat angrepp mot Finland kan innebära att undantagsförhållanden införs. Också vid situationer där befolkningens försörjning eller grunderna för landets näringsliv äventyras kan undantagsförhållanden komma i fråga. Samma sak gäller om Finland utsätts för en synnerligen omfattande storolycka eller en allvarlig pandemi.

Vid undantagsförhållanden kan myndigheterna behöva tilläggsbefogenheter och tilläggsresurser för att trygga samhällets funktionalitet och befolkningens säkerhet. Undantagsförhållanden inträder genom att statsrådet i samråd med presidenten utfärdar en tillfällig förordning om ibruktagandet av befogenheter. Förordningen kan vara i kraft högst 6 månader och därefter kan statsrådet utfärda en förlängningsförordning som innebär att undantagsförhållandena fortsätter i ytterligare 6 månader. En ny förordning om fortsatta undantagsförhållanden med utökade befogenheter bör alltså stiftas varje halvår. Så fort undantagsförhållandena anses vara över ska den gällande ibruktagnings- eller förlängningsförordningen upphävas.

8.2 Kommunens verksamhet under undantagsförhållanden

För kommunens del kan undantagsförhållanden innebära en ökning av antalet skyldigheter. Kommunen kan t.ex. åläggas verkställande av reglering och övervakningsuppgifter eller ändringar i social- och hälsovårdsenheternas verksamhet. Undantagsförhållanden kan även innebära att kommunens skyldigheter blir färre eller begränsas. Exempelvis kan det bli fråga om avbrott i undervisningen. Undantagsförhållanden kan även inverka på hur kommunens förvaltning ordnas och verksamhetsförutsättningarna inom olika områden kan förändras. Lönereglering och avvikelser från anställningsvillkoren kan exempelvis aktualiseras, arbetskraften kan styras till nya uppgifter och arbetsplikt inom vissa yrkeskategorier kan inträda.

Beslutsfattande i kommunen kan förutsätta specialarrangemang under undantagsförhållanden. I beredskapslagens 108 § föreskrivs om förändrade regler för fullmäktiges beslutsförhet samt om ökade beslutsbefogenheter för kommunstyrelsen även i sådana ärenden som fullmäktige i normala förhållanden ska besluta om. Med bestämmelserna har man försökt skapa utrymme för ett mera flexibelt och påskyndat beslutsfattande eftersom hanteringen av olika situationer kan förutsätta tidsansträngda eller omedelbara beslut.

8.3 Tryggande av verksamhetens kontinuitet under undantagsförhållanden

Enligt beredskapslagens 4 § kan myndigheterna under undantagsförhållanden endast befullmäktigas att utöva sådana befogenheter som är *nödvändiga* för att samhällets säkerhet och befolkningens trygghet ska kunna garanteras. De utökade befogenheterna ska alltså stå i proportion till det som eftersträvas och utövas endast om de normala befogenheterna är otillräckliga.

Krisledningsgruppen i undantagsförhållanden utgår från en likadan sammansättning som vid störningssituationer under normala förhållanden. Även handlingsmodellerna utgår från normala förhållanden. Behovet av stödåtgärder och samordnande åtgärder från olika myndigheter och instanser kan dock uppskattas vara större. När man vid normala förhållanden eventuellt kan organisera arbetet från normala utrymmen bör man vid undantagsförhållanden beroende på situationen överväga förflytta sig till ledningscentralen.

När beredskapen upptrappas innebär det att personalen informeras (alarmeras) och att extra arbetskraft förbereds eller inkallas. Man bör även se till att man har säkrat tillgången på material och arbetsmaskiner. För allvarliga störningssituationer och undantagsförhållanden bör man se till att ledningscentralen är utrustad med all behövlig utrustning; t.ex. kartor (inkl. kommunens karta, resurskartor, nätkartor) och datanätsförbindelser. Man bör även ha tillgång till alla viktiga kontaktuppgifter (inkl. GSM-nummer och direkta telefonnummer samt e-post), fasta telefoner och telefax. Från ledningscentralen bör man även ha möjlighet att utnyttja lokalradion och att titta på TV. Vid förhöjd beredskap ser man till att ledningsplatsen blir fullt funktionsduglig, planerna kontrolleras. Vid full beredskap bör ledningscentralen vid undantagsförhållanden bemannas dygnet runt, vilket även innebär att tillfällig inkvartering och logi behöver ordnas.

8.4 Försvarstillstånd

Åland är enligt internationella avtal demilitariserat. Försvarstillstånd kan införas i Finland enligt de bestämmelser som föreskrivs i lagen om försvarstillstånd (1083/1991). Det handlar om situationer av krig eller med krig jämförbara störningar som inbegriper våld och som allvarligt påverkar upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet. Försvarstillstånd innebär ytterligare en ökning i myndigheternas befogenheter och tillståndet införs endast om de befogenheter som anges i beredskapslagen inte anses vara tillräckliga. Försvarstillstånd kan ha stor betydelse för kommunernas verksamhet, eftersom de militära myndigheterna kan ges omfattande befogenheter inom det område som hotas av ett omedelbart angrepp. De militära myndigheterna kan med stöd av lagen t.ex. bestämma att ett område ska överlåtas för trupper samt att livsmedel, bränslen, arbetsmaskiner, fordon eller andra nyttigheter ska överlåtas för att trygga truppers verksamhetsförutsättningar.

9 Uppföljning av beredskapsplanen

För att samhället ska vara säkert och de vitala funktionerna tryggade bör kommunen ha en beredskapsplan som fungerar i alla situationer. Målsättningen är att beredskapsplanen hålls levande, vilket samtidigt gör att den inte faller i glömska.

9.1 Ansvaret för uppföljning av beredskapsplanen

Kommundirektören innehar det övergripande ansvaret för att beredskapshelheten hålls uppdaterad. Det innebär att kommundirektören även ska se till att beredskapen i kommunen utvecklas och att strategierna för planeringen följer tidens krav. Den allmänna delen av kommunens beredskapsplan bör alltså revideras och uppdateras med jämna mellanrum.

Sektorcheferna bär det praktiska ansvaret för handlingsförmågan i alla situationer, vilket innebär att de bör utarbeta system för hur de sektorvisa planerna förblir aktuella.

9.2 Situationer som föranleder utvärdering och uppdatering

Vid vissa givna tillfällen bör man ha som vana att alltid se över beredskapsplanen och revidera den till behövliga delar. Nedan följer en lista på några situationer som bör resultera i att beredskapsplanen granskas.

1. Det sker förändringar i kommunernas verksamhet eller verksamhetsmiljö

Kommunstrukturerna lever under ständig förändring, vilket påverkar beredskapen. Vartefter kommunala uppgifter läggs till, tas bort eller förändras bör beredskapsansvaret för dem omdefinieras.

2. Kommunen ingår eller upphäver ett avtal med en samkommun, värdkommun eller privat tjänsteproducent

Vid förändringar i vem eller vilka som tillhandahåller kommunala tjänster bör beredskapsuppgifterna och ansvarsfördelningen fastställas på nytt.

3. Kommunen genomgår en störningssituation

Då kommunen har genomlevt en störning eller kris där krisledningen har varit aktiverad bör handlingsmodellerna ses över och utvärderas. Utvärderingen bör ta fasta på om beredskapsplanen följdes, om tagna beslut följdes, om besluten var ändamålsenliga och om kommunikationen fungerade.

4. Lagstiftningen och/eller nationella säkerhetsstrategier och anvisningar förändras

Ifall någon lagstiftning som styr beredskapsverksamheten i kommunerna förändras innebär det att de befintliga beredskapsplanerna behöver ses över och revideras så att de överensstämmer med gällande regler då kommunens beredskapsskyldigheter kan förändras.

9.3 Regelbunden uppföljning

Om ingen av de situationer som beskrivits ovan inträffar under kommunfullmäktiges mandatperiod, bör kommunen se till att ändå granska sin beredskapsplanering *en gång varje kommunfullmäktigeperiod*. Sektorvisa förteckningar med kontaktuppgifter till nyckelpersoner bör däremot gås igenom mer kontinuerligt och uppdateras.

När nya tjänstemän som utgör centrala aktörer inom beredskapen (de ingår t.ex. i krisledningsgruppen) tillträder, bör man se till att de informeras om sina beredskapsuppgifter och beredas möjlighet att delta i utbildning för ändamålet.

10 Ansvar för uppgörande av planer

Utarbetandet, fastställandet och upprätthållandet av planen

Befolkningsskyddschefen eller annan utsedd tjänsteman ska samordna befolkningsskyddsuppgifterna inom de olika verksamhetsområdena i kommunen.

För utarbetandet av sektorplaner samt upprätthållandet av dessa ansvarar respektive ansvarig tjänsteman såsom framgår nedan:

- Kommunens beredskapsplan fastställs av kommunfullmäktige.
- Sektorplanen fastställs av respektive nämnd eller kommunstyrelsen.
- Kommunens beredskapsplan uppföljs och uppdateras minst vart fjärde år av den ansvariga tjänstemannen samt följer upp att sektorplanerna blir uppdaterade.
- Sektorplanerna granskas och uppdateras minst vart fjärde år av respektive ansvarig tjänsteman och antas av kommunstyrelsen eller berörd nämnd.
- Planen jämte bilagor finnas förutom elektroniskt även fysiskt i fyra exemplar, vilka förvaras enligt följande:
 - Ett exemplar i ledningscentralen.
 - Ett exemplar i kommunkansliets arkiv (kommundirektören).
 - Ett exemplar hos Samrådsdelegationen för beredskapsärenden.
 - Ett exemplar hos räddningsschefen.

11 Bilagor

Kontaktuppgifter till;

- Myndigheter
- Kommunförbunden
- Organisationer, tredje sektorn
- Media

12 Övriga planer och material, ej bilagor

- Kontaktlista krisledningsgruppen, upprätthålls på kommunkansliet
- Kontaktlista förtroendevalda, upprätthålls på kommunkansliet
- Kontaktlista köptjänster, upprätthålls på kommunkansliet
- Informationsplan
- Skyddsundanflyktsplan
- Nödvattenplan
- Sektorplan, tekniska
- Sektorplaner, utbildning och äldreomsorg
- Sektorplan, brand- och räddningsväsendet
- Alarmering av befolkningen
- Skyddsrum i kommunen

Övrigt med placering minst i ledningscentralen

- Arbetsordning för personal i kommunens ledningscentral
- Signalblanketter, avgående och utgående
- Husets säkerhetsguide
- Ålands telefonkatalog